

1992 – de Europese interne markt voltooid?

In de literatuur over de economische integratie onderscheidt men meestal een viertal stadia. Het eerste is de vrijhandelszone, het tweede de douane-unie, het derde de gemeenschappelijke markt en het vierde de economische unie. Daarenboven kan men dan ook nog het stadium van de staatkundige integratie onderscheiden. De Europese Gemeenschap is op weg naar dit laatste, getuige o.a. de voorstellen die op dit ogenblik in discussie zijn over de oprichting van een Europese Unie. De EG doorloopt daarbij een proces dat weliswaar uniek is, maar toch in grote lijnen de bovengegeven stadia volgt. Alleen het eerste stadium is overgeslagen.

De verwezenlijking van het tweede stadium, de *douane-unie*, is zeer duidelijk als doelstelling in het EEG-verdrag van 1958 vastgelegd. De afschaffing van alle douanetarieven en kwantitatieve beperkingen aan de binnengrenzen en de instelling van een gemeenschappelijk buitentarief dienden aan het einde van de overgangperiode van 12 jaar te zijn bereikt. Met enige trots wordt er vaak op gewezen dat dit doel anderhalf jaar eerder, te weten midden 1968, was gehaald.

Het EEG-verdrag gaat nog verder in zijn doelstellingen door ook een *gemeenschappelijke markt* in het leven te roepen. Daarin is niet alleen het verkeer van goederen vrij, maar ook dat van diensten en van produktiefactoren (arbeid en kapitaal). De benamingen Common Market en Marché Commun, die lange tijd in de Engelse en Franse taalgebieden gebruikelijk waren voor de EG, geven wel aan hoe sterk de EG vereenzelvigd werd met deze gemeenschappelijke markt.

Voor de *gemeenschappelijke arbeidsmarkt* stelde het EEG-verdrag ook concrete doelen; in 1970 moest het vrije verkeer van werknemers en het recht van vrije vestiging van zelfstandigen een feit zijn. Over de praktijk van het vrije verkeer van arbeid in de Gemeenschap heeft aanvankelijk nogal wat onduidelijkheid bestaan, die in het begin van de jaren zeventig door het Hof van Justitie is weggenomen, toen dit in de zaken Reijnders (2/74) en Binsbergen (33/74) verklaarde dat alle bepalingen m.b.t. toegang tot beroep die discrimineren naar nationaliteit nietig zijn.

De doelen m.b.t. de *gemeenschappelijke kapitaalmarkt* zijn minder vergaand. Het EEG-verdrag zegt slechts dat de beperkingen op het vrije kapitaalverkeer dienen te worden opgeheven voor zover zulks nodig is voor de goede werking van de gemeenschappelijke markt. In de jaren zestig is vastgesteld wat daaronder wordt verstaan: lopende betalingen voor goederen- en dienstenverkeer zijn vrij evenals lopende betalingen m.b.t. kapitaal (rente, dividenden). Voor het eigenlijke kapitaalverkeer is een groot aantal beperkingen toegestaan. Een groot aantal lidstaten heeft sindsdien vrijwillig het kapitaalverkeer geliberaliseerd, maar door andere is dit niet gedaan, hetgeen betekent dat er op het ogenblik bepaald nog geen volledige vrijheid van kapitaalverkeer is in de EG.

Overzien we het geheel, dan kan men stellen dat er in de Europese Gemeenschap weliswaar een gemeenschappelijke markt is ontstaan, maar dan één die maar weinig tevredenheid oproept. Want wat schiet een exporteur op met de douane-unie als hij aan de grens in plaats van de douanier die hem invoerheffing laat betalen, een ander treft die vraagt de BTW-compensatie te voldoen? Wat schiet een Nederlandse producent van huishoudelijke apparaten op met de gemeenschappelijke markt als hij aan de grens van elke lidstaat moet bewijzen dat zijn produkt voldoet aan de daar gestelde technische eisen? Of wat schiet de Italiaanse werknemer op met de Europese vrije arbeidsmarkt als hij b.v. in België niet op zijn nationaliteit wordt afgewezen maar in plaats daarvan op het feit dat hij niet de vereiste Belgische diploma's heeft?

Onder druk van een voortdurende stroom klachten van burgers en bedrijven heeft de Gemeenschap herhaaldelijk uitgesproken dat zulke belemmeringen dienen te worden weggenomen. In de praktijk bleek dat echter steeds weer op zodanige moeilijkheden te stuiten dat er maar zeer langzaam voortgang wordt geboekt. Recentelijk heeft de Commissie, in dit geval in de persoon van commissaris Lord Cockfield, besloten de zaak stevig en stelselmatig aan te pakken. Haar voornemens zijn neergelegd in het z.g. Witboek m.b.t. de voltooiing voor 1992 van de Interne Markt I).

Wat houdt een voltooide markt in?

1. dat burgers zich binnen de EG zullen kunnen verplaatsen zonder systematische controle van identiteit of persoonlijke bezittingen;
2. dat goederen vrij zullen zijn van enige controle aan de binnengrenzen;
3. dat producenten hun produkten kunnen afzetten in de gehele EG op grond van gemeenschappelijk aanvaarde normen, en;
4. dat bedrijven hun diensten overal in de EG kunnen aanbieden.

Om dat doel te bereiken geeft het Witboek een zeer lange lijst van maatregelen, die tussen nu en 1992 volgens een vastgesteld tijdschema genomen zouden moeten worden. Deze maatregelen zijn samengevat in een drietal groepen.

De eerste groep betreft de afschaffing van de *fysieke grenzen*. Doel is om het onmogelijk te maken de grens nog verder te gebruiken voor willekeurig welke controle. Voor zover toch controles nodig blijken te zijn (b.v. voor levend vee) zouden deze in bepaalde centra in de bestemmingsregio dienen te gebeuren. Dat heeft nogal wat implicaties voor het nationale zowel als het EG-beleid. Alle nog bestaande nationale quota's (Franse beperking van Japanse auto-import b.v.) moeten worden afgeschaft. Maar ook de door het Europese landbouwbeleid ingestelde MCB's, de monetair compenserende bedragen, dienen afgeschaft te worden met alle implicaties voor marktregelingen van dien.

De afschaffing van de *technische grenzen* is een volgend punt van belang. Nieuw daarbij is dat de Commissie de Sisyphus-arbeid opgeeft van het harmoniseren van technische normen voor produkten; in het verleden is nl. steeds weer gebleken dat ieder stuk harmonisatie na gereedkomen al weer door de technologische ontwikkeling was ingehaald. In de plaats daarvan komt nu een systeem voor wederzijdse erkenning van toelatingen van produkten. Interessant is verder dat dit niet alleen voor de industrie zal gelden maar dat een aangepast stelsel ook voor produkten uit de dienstensector zal gelden.

Ten slotte bevat het Witboek een groep maatregelen die de *fiscale grenzen* betreffen. Hoofdzak is hier de verdere onderlinge afstemming van de stelsels van BTW en accijnzen (tabak, aardolieprodukten, alcohol). De Commissie streeft daarbij niet (in navolging van de Verenigde Staten) naar een volledige gelijkshakeling van heffingspercentages en grondslagen, maar naar de vaststelling van marges rondom een gemeenschapsgemiddelde.

Zullen de gestelde doelen gehaald worden in 1992? Zal 40 jaar nadat het integratieproces van de EG feitelijk met de EGKS startte de interne markt zijn voltooid, zodat we dan praktisch geen verschil meer zullen zien tussen de situatie op de binnenlandse markt van een willekeurige lidstaat en die van de EG als geheel? Als je de stemming in Brussel peilt blijkt dat het niet aan deze Commissie zal liggen. Of het wel aan de besluiteloosheid van de Raad te wijten zal zijn moet worden afgewacht. Als we de woorden moeten geloven niet, want de Raad heeft zich reeds meerdere malen voor deze koers uitgesproken. Maar er zijn daden nodig en in het verleden is reeds herhaaldelijk gebleken dat zelfs voor politiek minder lastige punten geen besluitvorming mogelijk was.

Toch bestaat er een goede kans op succes en wel om verschillende redenen. Allereerst is daar het toegenomen besef dat de kosten van de huidige situatie wel erg hoog zijn. Daarnaast is er de hoop op een economische opleving, die de nodige aanpassingen, net als in de jaren zestig, wat gemakkelijker zal maken. Zonder pijn en kermen zal het echter niet gaan, en we zullen zeker nog vaak het inmiddels bekende Europese crisisdrama opgevoerd krijgen. Maar wat tellen achteraf de stuipen als de groei naar volwassenheid maar is voltooid?

W.T.M. Molle

1) Commission des Communautés Européennes, *L'achèvement du Marché Intérieur*, Document, Luxemburg, juni 1985.